

**Всеукраїнська наукова конференція
ШОСТІ СУМСЬКІ
НАУКОВІ ГЕОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ
(15-17 жовтня 2021 р.)**

Збірник матеріалів

Суми – 2021

УДК 910.1
Ш 79

Публікується згідно з рішенням
Вченої ради СумДПУ імені А.С. Макаренка та Вченої ради Сумського відділу
Українського географічного товариства

Упорядник: *Корнус А.О., канд. геогр. наук, доцент*

Ш79 Шості Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 15-17 жовтня 2021 р.)
[Електронний ресурс] / СумДПУ імені А. С. Макаренка, Сумський відділ
Українського географічного товариства; [упорядник Корнус А. О.].
Елект. текст. дані. Суми. 2021. 235 с. 1 електр. опт. диск (CD-R)

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської наукової конференції
«Шості Сумські наукові географічні читання», яка відбулася 15-17 жовтня
2021 року на природничо-географічному факультеті СумДПУ імені А.С. Мака-
ренка.

За зміст публікацій відповідальність несуть автори. Матеріали
опубліковані в авторській редакції.

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021
© Українське географічне товариство, 2021
© Автори статей, 2021

якими забруднені ґрунтові води можуть потрапляти до експлуатованого водоносного горизонту.

Список використаних джерел:

1. Атлас Сумської області / Зузук Ф.В. та ін. К.: Укргеодезкартографія, 1995. 40 с.
2. Клименко В.Г. Загальна гідрологія: Навчальний посібник для студентів. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. 144 с.
3. Костюченко М.М., Шабатин В.С. Гідрологія та інженерна геологія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 144 с.
4. Корнус А.О., Удовиченко І.В., Леонтєва Г.Г. та ін. Географія Сумської області: природа, населення, господарство. Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. 184 с.
5. Левківський С.С. та ін. Загальна гідрологія. К.: Фітосоціоцентр, 2000. 264 с.
6. Стан підземних вод України: Щорічник. К.: Державна служба геології та надр України, Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України», 2018. 121 с.
7. Хільчевський В.К., Ободовський О.Г., Гребінь В.В. та ін. Загальна гідрологія: Підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 399 с.

**СУЧАСНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ЧЕРВОНОГРАДСЬКОМУ РАЙОНІ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Войтків П.С., Волос Ю.Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасний стан землекористування «новоствореного» Червоноградського району в даний час охоплений значними проблемами, які пов'язані з організацією та функціонуванням «новостворених» громад, обліком та передачею земель під їхню відповідальність. Виникають певні неточності щодо обліку та функціонального призначення цих земель стосовно категорій їх використання. Тому потрібно детально вивчити, яким є сучасний стан землекористування, особливо сільськогосподарського, який є основою розвитку агропромислового комплексу в даному районі. Також, необхідно здійснити вивчення всіх проблем, які пов'язані з використанням та забезпеченням, а також відсотковим забезпеченням по адміністративних утвореннях району.

Метою дослідження є вивчення сучасного земельного фонду, а також детального вивчення с/г землекористування на території району.

Об'єктом є земельні ресурси Червоноградського району. Предметом дослідження – сучасний стан с/г землекористування району.

Червоноградський район – район на північному заході Львівської області, Україна. Адміністративний центр – місто Червоноград. Утворений 17 липня 2020 року в рамках адміністративно-територіальної реформи [3].

До складу району увійшли території: Радехівського району, Сокальського району, частини Кам'янка-Бузького району (Добротвірська селищна громада), частини Жовківського району (південно-східні території: Купичвільська та Боянецька сільські ради, увійшли в Великомоствівська міська громада), місто обласного значення Червоноград, а також місто Соснівка та селище Гірник, що знаходились в підпорядкуванні Червоноградської міської ради [2].

До складу району входять 7 територіальних громад, з яких 5 міських (Белзька, Великомоствівська, Радехівська, Сокальська та Червоноградська) і 2 селищні (Добротвірська і Лопатинська).

Червоноградський район межує на півночі з Волинською областю, на південному-сході із Золочівським районом, на півдні і південному-заході з Львівським районом Львівської області. На заході район межує з Люблінським воєводством республіки Польща.

Район має вигідне розташування щодо важливих транспортних шляхів. Це, зокрема, залізниця та автострада загальнодержавного значення Львів – Червоноград – Ковель та Львів – Радехів – Луцьк.

Червоноградський район поділяють по річці Західний Буг (по лінії Кам'янка-Бузька – Соснівка – Червоноград – Сокаль) на Західноєвропейську та Східноєвропейську рівнину, які відносять до фізико-географічних країн [4].

За фізико-географічними зонами північ району (по широті м. Червоноград) відносять до Західноукраїнської провінції широколистяних лісів, а південь району до Поліської провінції зони мішаних лісів [4].

У межах району можна виділити такі фізико-географічні області: північ району відносять до Люблінської та Волинської височини (на північ відносно широти м. Червоноград), південний-схід – Бузьке Мале Полісся, південний-захід – Стирське Мале Полісся [4].

Згідно природно-сільськогосподарського районування територія Червоноградського району відноситься до зони Полісся (південь), Західно-поліської провінції, Мало-Поліського округу та зони Лісостепу (північ), Західно-лісостепової провінції, Рівненсько-Луцького округу. В межах району слід виділити такі природно-сільськогосподарські райони: Сокальський, Радехівський та Кам'янка-Бузький [1].

Червоноградський район характеризується такими чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси і ґрунти як: розвиток гірничої та хімічної промисловості і, як наслідок такої діяльності, стало значне просідання земної поверхні і відповідно затоплення та підтоплення населених пунктів,

лісів, забруднення земель відходами вуглеводобутку та шахтними водами, а також не менш важливим негативним фактором є місця складування твердих промислових відходів; проведення меліорації земель, скерованої в основному на осушення, і тільки на незначному відсотку площ було передбачено заходи із двостороннього регулювання водно-повітряного режиму методом попереднього шлюзування; порушення (руйнування) ґрунтів – складний комплекс антропогенних і природних процесів зміни фізико-хімічних і механічних характеристик ґрунту; ерозія має найбільший руйнівний вплив на ґрунти. Під впливом діяльності людини виникає прискорена (ексцесивна) ерозія, що часто зумовлює повне руйнування ґрунтів.

Крім зазначених впливів, спостерігається інтенсивне сільськогосподарське землекористування, якому сприяють благодатні природні умови та вигідне економіко-географічне розташування.

Результати дослідження. Значний вплив на формування структури земельного фонду району має господарська діяльність людини, яка створює такі проблеми: екстенсивне використання земель с/г призначення як великими аграрними підприємствами, так і власниками земельних ділянок; великий відсоток розораності; незаконне вирубування та збереження площ лісів; використання землі не за цільовим призначенням; розміщення земель із несанкціонованими викидами побутових відходів і т.п.

Площа Червоноградського району складає 299 703,3 га, серед яких на сільськогосподарські землі припадає 193 319,97 га (64,5%), ліси та інші лісовкриті землі займають 76 249,94 га (25,44%), забудовані землі – 15 190,03 га (5,01%), водно-болотні ресурси – 9 325,43 га (3,11%) та відкриті землі без рослинного покриву – 1 073,42 га (1,14%) [5].

Інші землі займають такі площі: землі природоохоронного призначення – 5007,09 га, землі оздоровчого призначення – 6,77 га, землі рекреаційного призначення – 14,15 га та землі історико-культурного призначення – 8,50 га [5].

За останні 10 років спостерігається збільшення площі сільськогосподарських земель, а також, спостерігається стабільність площ земель лісового фонду. В районі спостерігаємо досить суттєве збільшення площі забудованих земель. Площі водно-болотних та земель без рослинного покриву незначно зменшилися.

Основна частка сільськогосподарських земель розподілена нерівномірно по території району – це є адміністративні утворення, які знаходяться на північному-сході, півночі та заході. Вони мають надзвичайно великі показники освоєності і вказують на значне порушення екологічного стану угідь даних територій.

Ліси та інші лісовкриті площі, які займають більше 50% від площі території, спостерігаємо в північній, північно-західній і частково центральній частині.

Найбільше забудованих земель є в адміністративних центрів громад, особливо слід виділити території Червонограду, Добротвора, Сокаля та Радехова.

Водно-болотні ресурси по території району розміщені дуже нерівномірно. Основні ареали цих ресурсів пов'язані є протіканням річок Західний Буг та Стир, а також їх приток, які протікають з південного-сходу на північний-захід.

Землекористування включає користування земельними ресурсами або земельною ділянкою. Тому важливими показниками використання земельних ресурсів є: розподіл їх по сільських радах, кількість власників землі землекористувачі, а також забезпеченість земельними ресурсами на одну особу по адміністративних утвореннях.

Найбільші площі мають Радехівська та Сокальська міські громади, а найменші – Добротвірська селищна громада та Червоноградська міська громада.

Найбільшу кількість власників землі та землекористувачів є на територіях Червоноградської, Сокальської та значно меншу – в Радехівській міській громадах. Найменшу кількість спостерігаємо в межах Добротвірської селищної громади. В загальному у Червоноградському районі було нараховано 194 234 власників землі та землекористувачів.

Встановлено, що найкраще забезпечені землями у Белзькій (3,12 га на 1 особу) міській громаді, Лопатинській (2,91 га) та Добротвірській (2,86 га на 1 особу) селищних громадах. Найгірше забезпечені землями у Червоноградській міській громаді – 0,32 га на 1 особу. У всіх інших громадах показник коливається в межах від 1,54 до 2,46 га на 1 особу.

Аналіз показника забезпеченості земельними ресурсами по менших адміністративних утвореннях показав наступний розподіл:

- більше 7 га / 1 особу бачимо в Нивицькій сільській раді (7,82);
- більше 5 гектарів на 1 особу припадає на територіях Карівської (5,10), Тудорковицької (5,88) і Незнанівської (5,16) сільський рад;
- більше 4 га / 1 особу – бачимо на територіях Корчівської (4,64), Березівської (4,06), Немилівської (4,56), Нововитківської (4,94), Яструбичівської (4,55) сільських рад;
- 3 га / 1 особу і більше – у Ванівській (3,89), Домашівській (3,04), Хлівчанській (3,52), Хоробрівській (4,00), Теляжській (3,50), Дмитрівській (3,39), Кривецькій (3,02), Середпільцівській (3,86), Кустинській (3,55), Розжалівській (3,23), Сушнівській (3,16), Тетевчицькій (3,82), Станинській

(3,24), Сморгівській (3,84), Стремільченській (3,10), Сілецькій (3,23) та Стародобротвірській (3,96) сільських радах;

– від 2 га / 1 особу і більше бачимо у більшості адміністративних утвореннях (32), які по різному розміщені по території району;

– від 1 га / 1 особу і більше – на територіях 13 адміністративних утворень, в основному розміщених в центральній та південній частинах району, а також фрагментами на сході;

– менше 1 га / 1 особу забезпеченість є на територіях Межирічанської (0,42) сільської ради, міських рад Радехова (0,31) та Белза (0,69);

– найменшою є – селищної ради Добротвора (0,15), міської ради Сокаля (0,09) та Червонограда (0,026) (див. рис. 1).

В середньому по районі забезпеченість є незначною і складає всього 1,54 га / 1 особу.

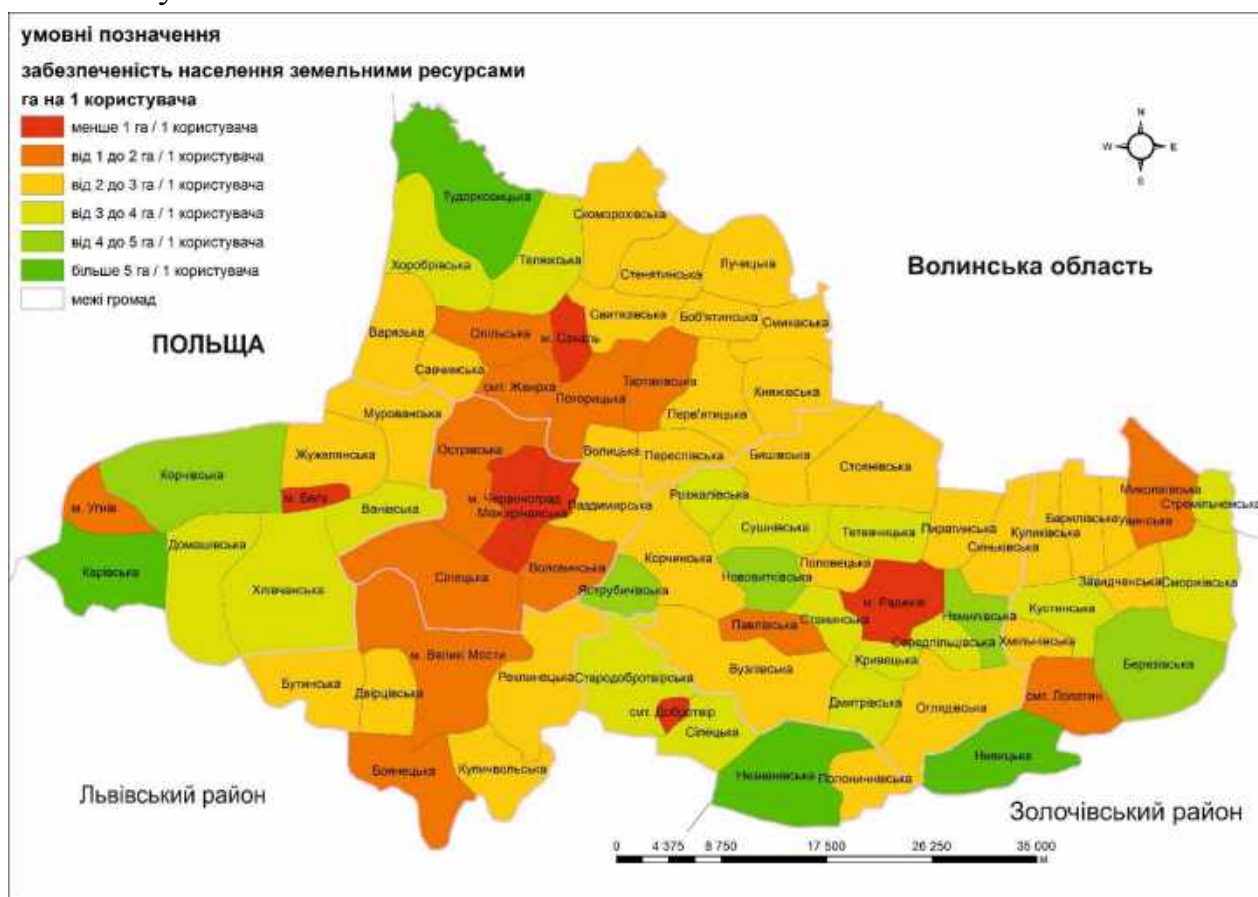

Рис. 1. Картосхема забезпеченість населення земельними ресурсами у по адміністративних утвореннях Червоноградського району

Слід відзначити, що саме землі сільськогосподарського призначення є одними з основних, які дестабілізують екологічний стан земельних ресурсів, так як висока частка їх освоєності є чинником, який вказує на порушення первинних екосистем загалом. Тобто, чим вищий рівень освоєності та розораності цих земель, тим вище порушення первинності самих

агроландшафтів, що відображається на негативному, а в багатьох випадках, кризовому стані.

Червоноградський район володіє великими запасами земель сільськогосподарського призначення, які становлять 193 310,97 га або 64,50% від загальної площі. Їх розподіл є різним і найбільші площі спостерігаємо в північній частині району, зокрема, на територіях Сокальської (52 971,77 га) та Радехівської (48 576,18 га) громад, менші – на заході (Белзька міська громада (29 861,44 га)) та сході (Лопатинська селищна громада (26405,48 га)). Найменші площі бачимо в центральній частині району (Червоноградська міська громада (11 917,19 га)) і півдні (Добротвірська селищна громада (10 054,17 га)).

Також констатуємо, що частка земель с/г призначення по окремих адміністративних утвореннях, в даному випадку сільських, міських чи селищних радах, має різне просторове поширення.

Згідно рисунку 2, найбільший рівень освоєності та розораності в межах району спостерігаємо в північній та північно-східній, фрагментарно в інших частинах району. Відповідно, значно менша частка сільськогосподарських земель представлена в адміністративних утвореннях, що знаходяться в центральній, південній та південно-західній частині району.

Детальний розподіл с/г земель по адміністративних утвореннях Червоноградського району має такий вигляд:

– більше 90% цих земель маємо на територіях Опільської (90,19%), Мурованської (92,88%), Увинської (96,20%), Барилівської (96,09%), Стремільченської (93,01%), Завидченської (92,30%), Сушнівської (92,57%), Половецької (91,57%) сільських рад;

– великою часткою представлені території, які мають більше 80% с/г земель – Хоробрівської (87,89%), Теляжської (80,66%), Тартаківської (80,48%), Савчинської (80,26%), Свितязівської (86,14%), Варязької (85,63%), Княжівської (84,16%), Перв'ятицької (83,13%), Лучицької (83,06%), Острівської (89,10%), Жужелянської (89,51%), Смиківської (85,82%), Стенятинської (82,57%), Розжалівської (89,45%), Миколаївської (89,40%), Станинської (89,22%), Куликівської (89,11%), Бишівської (88,72%) сільських рад та міської ради Угнева (81,20%);

– менше половини всіх сільськогосподарських земель маємо на територіях Немилівської (46,17%), Березівської (44,34%), Межирічанської (44,05%), Паздимирської (39,65%), Сілецької (39,57%), Яструбичівської (38,98%), Незнанівської (39,7%), Нивицької (33,61%), Нововитківської (32,26%), Хлівчанської (45,88%) сільських рад, міських рад Великих Мостів (48,29%), Сокаля (43,56%), Червонограда (22,65%) та селищної ради Добротвора (33,8%);

– всі інші адміністративні утворення мають більше половини с/г земель (рис. 2).

Висновки. Червоноградський район має сприятливі умови для раціонального та високоефективного сільськогосподарського землекористування і в майбутньому стати центром сільськогосподарського виробництва та розвитку агропромислового комплексу у Львівській області.

Аналіз структури земельного фонду показав: сільськогосподарські землі займають 64,5% площі району, ліси та інші лісовкриті землі – 25,44%, забудовані землі – 5,01%, водно-болотні ресурси – 3,11% та відкриті землі без рослинного покриття – 1,14%. Інші землі займають незначні площі.

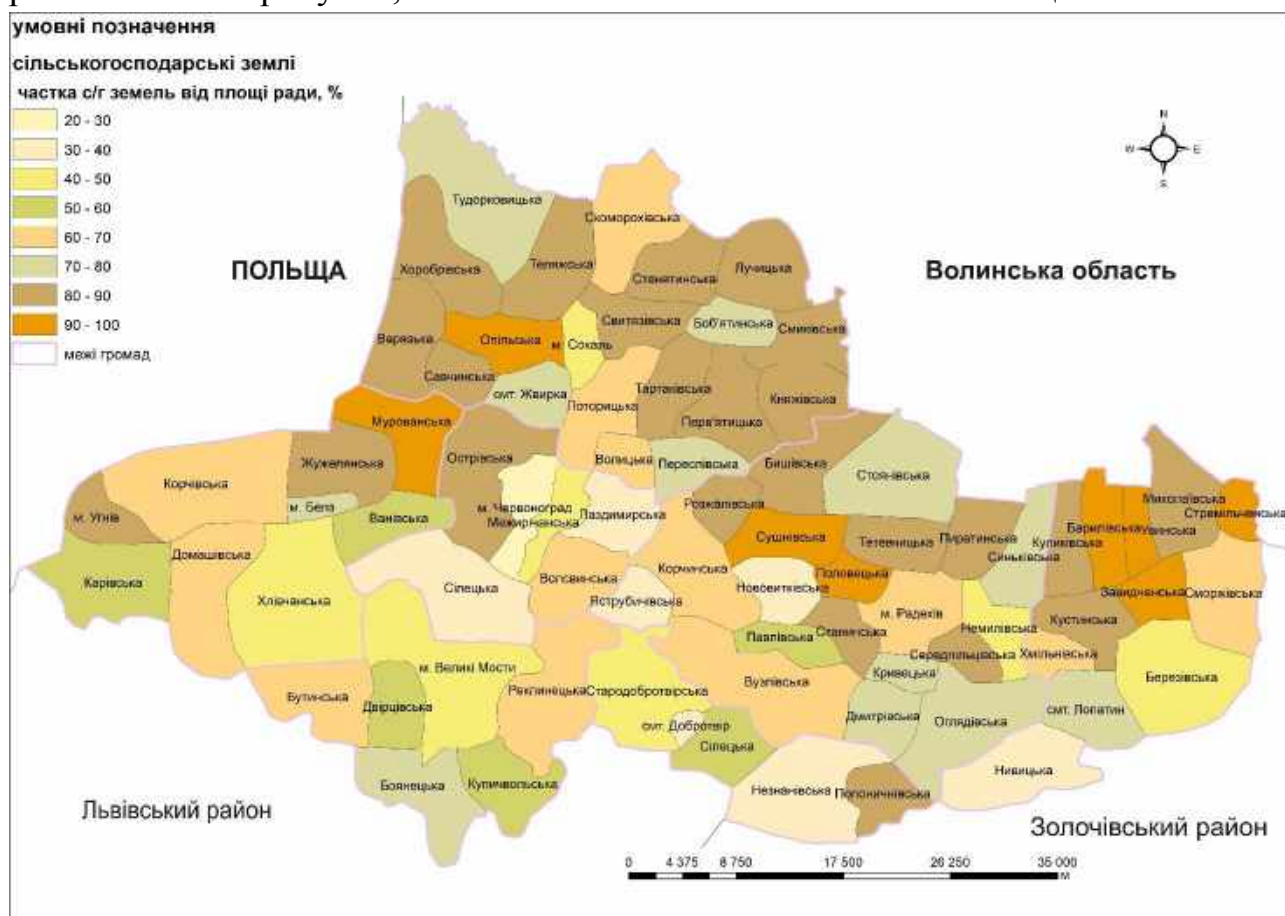

Рис. 2. Частка сільськогосподарських земель по адміністративних утвореннях Червоноградського району (згідно матеріалів [5])

Більшою забезпеченістю землями характеризуються адміністративні утворення, які знаходяться на південному-сході, заході та півночі, відповідно меншими – центрі та північному-сході. Середня по районі забезпеченість складає 1,54 га / 1 особу.

Найбільша частка с/г земель (більше 70%) спостерігаємо в північній та північно-східній, фрагментарно в інших частинах району, а значно менша частка представлена в адміністративних утвореннях, що знаходяться в центральній, південній та південно-західній частині району.

Сільськогосподарське землекористування на територіях адміністративних утворень Червоноградського району є надзвичайно інтенсивним та потребує належного контролю та раціонального використання.

Список використаних джерел:

1. Войтків П. С. Землевпорядне та лісовпорядне планування : методичний посібник / уклад Войтків П. С. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 69 с.
2. Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів». Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
3. Червоноградський район – Вікіпедія. Електронний ресурс]. Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Червоноградський_район
4. Природні ресурси Львівщини. / Матолич Б. М., Ковальчук І. П., Іванов Є. А., та ін.. Львів : ПП Лукашук В. С., 2009. 120 с. : іл.
5. Форма №6-зем, 2019 р.

ОЦІНКА ПОРУШЕННЯ РІВНОВАГИ У СПІВВІДНОШЕННІ ОСНОВНИХ ТИПІВ УГІДЬ В АГРОЛАНДШАФТАХ БРОДІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Войтків П.С., Наконечний Ю.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ефективне збереження рівноваги у співвідношенні основних типів угідь в агроландшафтах, збереження екологічної стабільності території та зменшення рівня антропогенного навантаження на земельні ресурси належать до пріоритетних напрямків сучасності. Саме тому оцінка ступеня порушення рівноваги у співвідношенні основних типів угідь в агроландшафтах району є актуальним дослідженням і дасть можливість прослідкувати як географічно, по адміністративно-територіальних одиницях, змінюється стан цих агроландшафтів.

Сучасні екосистеми Західного Поділля являють собою комплекс природних та антропогенних компонентів, співвідношення яких вказує на стабільність або нестабільність її екологічного стану.

Бродівський район межує з такими адміністративними районами: Золочівським, Буським та Радехівським Львівської області, Горохівським Волинської області, Кременецьким Тернопільської області, Радивилівським Рівненської області.

Наукове видання

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Українське географічне товариство
Сумський відділ

Шості Сумські наукові географічні читання
(15-17 жовтня 2021 р.)

Збірник матеріалів [електронний ресурс].

Природничо-географічний факультет Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка, Сумський відділ Українського
географічного товариства.

Елект. текст. дані. 1 електр. опт. диск (CD-R)

Відповідальна за випуск *О.Г. Корнус*